

**Татар телендә гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2021-2022 нче уку елы
4 нче сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 120 минут
Максималь балл – 33**

I. Тестны эшләгез.

1. Татар телендә генә булган тартык авазларны билгеләгез. **(1 балл)**

- а) [в]
- ә) [к]
- б) [ж]
- в) [н]

2. Калын һәм нечкә сузыкларның парлары дәрәс бирелмәгән вариантны билгеләгез. **(1 балл)**

- а) [а] – [ә]
- ә) [у] – [ү]
- б) [ы] – [и]
- в) [о] – [ө]

3. Сүзнең транскрипциясендә хата булган вариантны билгеләгез. **(1 балл)**

- а) болын – [болон]
- ә) колын – [колон]
- б) төлке – [төлкө]
- в) көлке – [көлкө]

4. Басым сүзнең соңгы ижегенә төшмәгән сүзне билгеләгез. **(1 балл)**

- а) татарча
- ә) китаплар
- б) бакчабыз

в) сүзлектә

5. Алынма сүзләрне билгеләгез. (1 балл)

а) дәрес

ә) укучы

б) сүзлек

в) эшләпә

6. Омонимнарны билгеләгез. (1 балл)

а) карт аю – картаю

ә) төш күрдем – төш житте

б) матур көн – чибәр кыз

в) зур өстәл – кечкенә урындык

7. Сингармонизм законына буйсынмый торган сүзне билгеләгез. (1 балл)

а) төлке

ә) иртә

б) салкын

в) мисал

8. Составында сүз ясагыч кушымча булган сүзне билгеләгез. (1 балл)

а) апага

ә) бүреләр

б) күзлек

в) урамым

9. Сүз төзелешен тикшергәндә киткән хатаны билгеләгез. (1 балл)

балыкчылар

а) балык – тамыр

ә) -чы – сүз ясагыч кушымча

б) -лар – сүз ясагыч кушымча

в) балыкчы – нигез

10. Су сүзенә тамырдаш булган сүзләрне билгеләгез. (1 балл)

а) сулык

ә) суган

б) сулы

в) сусыл

II. Теоретик бирем. (5 балл)

Сүзләрнең туры һәм күчерелмә мәгънәләре турында языгыз. Өчәр мисал китерегез.

III. Гамәли-ижади бирем. (18 балл)

1. Шигъри юлларны, төшеп калган хәрәфләрән куеп, күчереп языгыз.

(3 балл: бер хәрәф – 0,5 б.)

Йолд_злар төш_п кушылган

Чыршыдагы утларга.

Кыш бабай белән Кар кызы

Килгән безн_ котларга.

Яңа елны_ бә_етле ел

Буласын без беләбез.

Шу_а күрә бергәләшеп

Яңа елга керәбез!

(Роберт Миңнуллин)

2. Басым соңгы ижеккә төшмәгән сүзләрне күчереп языгыз. (1 балл)

3. Ел сүзенә язмача фонетик анализ ясагыз. (4 балл)

4. Кыш бабайга хат языгыз. (7-10 жөмлә) (10 балл)

**Татар телендә гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2021-2022 нче уку елы
5 нче сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 120 минут
Максималь балл – 45**

I. Тестны эшләгез.

1. Фонетика нәрсәне өйрәнә? (1 балл)

- а) сүз ясалышын
- ә) сүз байлыгын
- б) сөйләм авазларын
- в) сүз төзелешен

2. Татар телендә ничә сузык аваз бар? (1 балл)

- а) 9
- ә) 13
- б) 12
- в) 6

3. Сүзнең транскрипциясендә хата булган вариантыны билгеләгез. (1 балл)

- а) [сөлгө]
- ә) [борон]
- б) [болот]
- в) [көзгө]

4. Мәкальнең дәвамын билгеләгез. (1 балл)

- Үзең сөйли башлаганчы,
- а) кеше сүзен тыңлап торма.
 - ә) кеше сүзен тыңлап бетер.
 - б) аның сүзен тыңлама.
 - в) кеше сүзен бүлдереп тор.

5. Татар телендә ничә тартык аваз бар? (1 балл)

- а) 28
- ә) 24
- б) 20
- в) 12

6. Татар телендәге кыска сузыклар рәтен билгеләгез. (1 балл)

- а) а, ә, о, ы
- ә) о, ы, ү, и
- б) о, ы, е, ө
- в) ә, ы, у, о

7. *Карт төлке* фразеологизмын башка бер сүз белән алыштырыгыз. (1 балл)

- а) акыллы
- ә) хәйләкәр
- б) ялкау
- в) тынгысыз

8. Орфография нәрсәне өйрәнә? (1 балл)

- а) сүзләрнең дәрәс әйтелешен
- ә) сөйләм авазларын
- б) сүз төзелешен
- в) дәрәс язу кагыйдәләрен

9. Искергән сүзне билгеләгез. (1 балл)

- а) бәхет
- ә) гакыл
- б) туган
- в) гасыр

10. Сыйфатлар рәтен табыгыз (1 балл)

- а) эреләт, яшелләт, матурлан
- ә) сызык, килен, белем
- б) хәрәкәтчән, уйчан, сакчыл
- в) татарча, русча, инглизчә

II. Теоретик бирем

Омонимнар һәм аларның төрләре турында языгыз. Һәр төренә икешәр мисал китереgez. (8 балл)

III. Гамәли-ижади бирем (27 балл)

1. Төшөп калган хәрәфләрне куеп, текстны күчереп языгыз. (3 балл: бер хәрәф – 0,3 б.)

Көз

Дөн_я тынып калды. Көз килде дә ка_н я_ракларын сап-сары бу_уга манды. Ә көзгә жил минем дуcтымны селкетте. Аның сары яфраклары жиргә коелды. Бу көннәрдә кошлар да ерак-ерак илләргә киттеләр. Каен агачы я_ - яланг_ч торып калды. Аңа бик салкын булыр инде.

Ә мин борч_лмыйм. Тиздән ак ту_ кигән Кыш бабай килер. Ул жирне ап-ак ю_ган белән капл_р.

Нәби Дәүлидән

1. *Каен* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (6 балл)
2. *Көзгә, кошлар* сүзләрен мәгънәле кисәкләргә таркатыгыз. (2 балл)
3. *Юл* сүзеннән биш тамырдаш сүз ясап языгыз. (5 балл)
4. *Ману, селкетү* сүзләренең синонимнарын языгыз. (1 балл)
5. “*Ак тун кигән Кыш бабай*” темасына 9-10 жөмләдән торган бәйләнешле текст төзеп языгыз. (10 балл)

**Татар телендә гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен татар теленнән республика олимпиадасының муниципаль туры биремнәре
2021-2022 нче уку елы**

6 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 48

I. Тестны эшлөгез.

1. Нәрсә ул аваз? **(1 балл)**
- а) авазларның язудагы билгесе
 - ә) сөйләмнең бүленми торган иң кечкенә кисәге
 - б) авазларның охшашлануы
 - в) сузык аваз төшөп калу яки кыскару
2. Ясалу урыны буенча [й] тартыгы – **(1 балл)**
- а) тел алды тартыгы
 - ә) йоткылык тартыгы
 - б) тел уртасы тартыгы
 - в) ирен-ирен тартыгы
3. *Кое* сүзендә е хәрефе ничек укыла? **(1 балл)**
- а) [й ы]
 - ә) [й о]
 - б) [й ө]
 - в) [й е]
4. Тулы редукция күренешенә караган мисалны табыгыз. **(1 балл)**
- а) кеше
 - ә) борын
 - б) борыны
 - в) урын
5. Борын ассимиляциясенә караган мисалны табыгыз. **(1 балл)**

- а) эштә
- ә) көнбагыш
- б) төннәр
- в) унбер

6. *Курку* сүзенең синонимын табыгыз.

(1 балл)

- а) янау
- ә) гөрләү
- б) шүрләү
- в) күнү

7. *Жанын кая куярга белми* фразеологизмын башка бер сүз белән алыштырыгыз. **(1 балл)**

- а) иркәли
- ә) кайгыра
- б) шатлана
- в) уйлый

8. Диалекталь сүзләр булган рәтне табыгыз.

(1 балл)

- а) аю, акыл, жиһан
- ә) канәгать, дөнья, мал
- б) эти, әби, этәч
- в) этәй, әбәй, кучат

9. *Арыш, өстәл, сохари, ужым* сүзләре

(1 балл)

- а) рус алынмалары
- ә) гарәп-фарсы алынмалары
- б) гомумтөрки сүзләр
- в) һинд, кытай алынмалары

10. Кушымчалау юлы белән кайсы сүзләр ясалалар? (1 балл)

- а) ясалма сүзләр
- ә) кыскартылма сүзләр
- б) парлы сүзләр
- в) кушма һәм парлы, тезмә сүзләр

II. Теоретик бирем (8 балл)

Диалектизмнар турында языгыз һәм мисаллар китереgez.

III. Гамәли-ижади бирем (30 балл)

Хөсәеннең катыны Гайшә өстәл жыештырып маташа, Мостафа арлы-бирле йөри иде. Хөсәен чыгып китте.

Тышта буранның сызгыруы белән стенадагы сәгать тыкылдавыннан башка, өй эчендәге тынлыкны бернәрсә дә бозмый, тик бишектә йоклаган баланың ара-тирә көрсенүе генә ишетелә иде.

- Көн бик начар,– диде Гайшә.
- Сез һәммәgez дә шулай?
- Ничек?
- Бала өчен газапланасыз.
- Бар дөнъяң шул бала өчен.
- Әмма бала усал! – диде Мостафа һәм ашыга-ашыга киенә башлады.

Ул ике тәрзә арасындагы көзге турысына килде. Башлыгының очларын алдан әйләндереп, артка бәйләп маташты. Ул тагын:

– Бала усал, – диде. Бу юлы ул шул сүзләре белән Гайшәгә нидер сөйләмәкче иде, ишектән Хөсәен керде һәм:

- Иптәш, ат хәзер! – диде.

III. Камалдан

1. *Көзге* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (6 балл)

2. *Юлдашлар* сүзен сүз төзелеше ягыннан тикшерегез. (5 балл)

3. *Хәсәеннең катыны Гайшә өстәл жыештырып маташа, Мостафа арлы-бирле йөри иде* дигән жөмлэдә *катыны* сүзе кулланылыш сферасы ягыннан кайсы төркемгә карый? (2 балл)

4. *Ашыгу* сүзенең дүрт синонимын языгыз. (4 балл)

5. “*Ана күңеле балада, бала күңеле далада*” дигән темага 12-13 жөмлэдән торган бәйләнешле текст төзеп языгыз. (13 балл)

**Татар телендә гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2021-2022 нче уку елы
7 нче сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 50**

I. Тестны эшлөгез. (10 балл)

1. Сузыкларның калынлыкта яки нечкәлектә ярашуы нәрсә ул? (1 балл)

- а) авазлар охшашлану
- ә) рәт гармониясе
- б) аваз кыскару
- в) иренләшү гармониясе

2. Иренләшкән сузык авазны табыгыз. (1 балл)

- а) [о]
- ә) [ы]
- б) [и]
- в) [э]

3. *Көе* сүзендә е хәрефе ничек укыла? (1 балл)

- а) [й ы]
- ә) [й о]

б) [й ө]

в) [й е]

4. Позичион аваз үзгәрешләрәнә нәрсә керә? (1 балл)

а) ассимиляция

ә) аккомодация

б) редуция күренеше

в) дәрәс яззу кагыйдәләре

5. Алдан [й] яки [w] авазы, аннан соң сузык аваз килсә, (1 балл)

а) бу күтәрелмә дифтонг дип атала

ә) төшерелмә дифтонг дип атала

б) трифтонглар дип атала

в) иренләшү гармониясе була

6. Ойконимия фәне нәрсәне өйрәнә? (1 балл)

а) географик атамаларны

ә) кеше исемнәрен

б) авыл, шәһәр, торак пункт исемнәрен

в) сулык атамаларын

7. *Кататъся как сыр в масле* фразеологизмының татар телендәгә тәржемәсен табыгыз. (1 балл)

а) баштан чыкмау

ә) иренендә сөт кипмәү

б) телне йоту

в) авыз балда-майда

8. Күчерелмә мәгънәдәгә сүзләренә табыгыз. (1 балл)

а) алтын балдак

ә) жыл исә

б) жыл елый

в) авыр сумка

9. *Кайтаваз* сүзенен синонимын табыгыз. (1 балл)

а) кычкыру

ә) яңгыравык

б) үкерү

в) акыру

10. Антропонимика нәрсәне өйрәнә? (1 балл)

а) күк жисемнәре атамаларын

ә) хайван кушаматларын

б) кеше исемнәрен, кушамат, фамилияләрне

в) географик объект атамаларын

II. Теоретик бирем (15 балл)

Антонимнар һәм аларның төрләре турында языгыз һәм мисаллар китерегез.

III. Гамәли-ижади бирем (25 балл)

Айдар иң рәнжетелгән, иң кыйналган малай булгандыр инде, аның белән дулашырга теләүче юк. Дәрәсен генә әйткәндә, Хәмистән куркалар, качалар. Ләкин Айдарның бер иптәше бар. Ул — ятимнәр йортының мал абзарында яшәүче Кызылканат кушаматлы ат, аның якин дустаны. Бу йорттагы бөтен хужалык эшләрен шул ат башкара, шул ат эшли. Ни өчен Кызылканатмы? Кып-кызыл төстә ул. Чапканда озын яллары ике якка таралып, жылфердәп китә! Чын канатлар кебек, жылфер-жылфер килә.

Айдар бүген дә ат янына керәчәк, печән салачак, су китерәчәк, ялын тарап куячак. Аңа ятимнәр йортындагы яңалыкларны сөйләячәк. Әлбәттә, туган көне булмавы хакында да әйтәчәк ул Кызылканатка.

Г. Гыйльмановтан

1. *Ятим* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (5 балл)

2. *Кызылканат* сүзе ничек ясалган? Ясалышы ягыннан ул нинди сүз? (2 балл)

3. *Жилфердәү* сүзенең синонимнарын языгыз. (4 балл)

4. Жөмләне татар теленә хас булган тәртиптә үзгәртеп языгыз. (2 балл)

Әлбәттә, туган көне булмавы хакында да әйтәчәк ул Кызылканатка.

5. “*Яшьтәшләрең белән ничек дуслашасың?*” дигән сорауга җавап итеп, 11-12 жөмлэдән торган бәйләнешле текст төзеп языгыз. (12 балл)

**Татар телендә гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2021-2022 нче уку елы
8 нче сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 55**

I. Тестларны эшләгез. (10 балл)

1. Рәт гармониясенә буйсынган сүзләр рәтен табыгыз. (1 балл)

- а) жиһан, укучы, көнбатыш
- ә) агачлар, атлар, ятимнәр
- б) төньяк, суык, тимераяк
- в) миңа, мисал, китап

2. Әдәби әйтелешне бозып сөйләүнең сәбәбен билгеләгез. (1 балл)

- а) гел чит телдә сөйләшү
- ә) басымны дәрәс куймау
- б) сүзләргә дәрәс язмау
- в) әдәби әйтелеш белән дәрәс язылыш арасында аерма булу

3. Кайсы сөйләштә [з] тартыгын сакаулаштырып әйтәләр? (1 балл)

- а) көнчыгыш диалектта

- ә) минзәлә сөйләшәндә
- б) урта диалектта
- в) көнбатыш диалектта

4. Морфологик принцип ул – (1 балл)

- а) сүзләрнең элекке язылышын саклап язу
- ә) ишетелгәнчә язу
- б) рус теленнән һәм рус теле аша кергән сүзләрне рус телендәгечә язу
- в) сүзләрнең мәгънәле кисәкләрен һәр очракта да бер генә төрле язу

5. Кайсы диалектта сүзләрне **Ж**-ләштереп әйтәләр? (1 балл)

- а) көнчыгыш диалектта
- ә) минзәлә сөйләшәндә
- б) урта диалектта
- в) көнбатыш диалектта

6. Кайсы рәттәге сүзләрдә **h** хәрефе языла? (1 балл)

- а) пө...тә, ...ат, рә...әт, ...алык
- ә) шә...әр, ...әлак, ...ыял, ә...әмият
- б) ...ава, зин...ар, да...и, ...әйкәл
- в) ...өнәр, ...әтер, тари..., ил...ам

7. Гомумтөрки сүзләр булган рәтне билгеләгез. (1 балл)

- а) сары, биш, күз
- ә) имтихан, рөхсәт, дәфтәр
- б) кәгазь, армия, почта
- в) дару, рәсем, жиһан

8. Сыйфат сүз төркеме нәрсәләр белән төрләнә? (1 балл)

- а) зат-сан
- ә) заман
- б) барлык-юклык
- в) дәрәжә

9. *Сизгер* сүзенең синонимын табыгыз. (1 балл)

- а) елгыр
- ә) уяу
- б) житез
- в) сихри

10. *Барыйм, барыйк* фигыльләре кайсы фигыль төркемчәсенә карый? (1 балл)

- а) хикәя фигыль
- ә) теләк фигыль
- б) боерык фигыль
- в) шарт фигыль

II. Теоретик бирем (14 балл)

Сыйфат фигыль турында языгыз һәм мисаллар белән аңлатыгыз.

III. Гамәли-ижади бирем (31 балл)

Карчык тавыкларга жим ясап тора иде, хат ташучы килеп керде. Хатны кулына алды да аптырап калды. Катлы-катлы кәгазь ябыштырылган хатка карап торды да агарып китте. Оныгының дәфтәр битенә язган хатын күргәч, йөрәген ниндидер хәвеф-хәтәр ярып узды. «ДӨҮ ӘНИ! Яратам, кил, кил, кил, кил! Айзадә».

- И Айзадә, ниләр булды икән сиңа, балакаем? – дип, өйгә кереп китте.
- Ни булды, карчык, – диде Галихан.
- Айзадәгә нидер булган! Әйтәм аны хатлары, хәбәрләре юк...

Карт та «кил, кил» дип язылганга озак карап торды. Аның маңгае, жыерчыклы йөзе тагын да каралып китте. Озак кына сүзсез торгангач:

– Карчык, жыен, Казанга китәбез – дип, өйгә кереп китте.

Р. Шәйдуллина-Мураттан

1. *Хәвеш-хәтәр* сүзенәң мәгънәсен аңлатыгыз. (3 балл)

2. Тексттан сыйфат фигыльләр булган жөмлөләрне күчереп языгыз, сыйфат фигыльләрнең заманнарын билгеләгез. (4 балл)

3. Сүзләрнең антонимнарын языгыз. (4 балл)

Кил – , файдалы – , пышылдап – , саран – , тәрбияле – , тиз – , сай – , шикәр – .

4. Текстны уку. Татар теленә башка телләрдән кергән сүзләрне (алынма сүзләрне) язып ал. (5 балл: һәр сүзгә 0,5 балл)

Картлар өйгә керделәр. Галихан бабай, ишек янындагы сумкасын күтәрәп, Зифа әби белән кухняга юнәлде. – Менә, Асия, аз гына авыл күчтәнәче бар иде, авыз итәрсең, – дип, карт бер литрлы банка белән балны, каклаган каз, каймак, варенье, китап битенә төргән йомыркаларны өстәлгә куйды.

Р. Шәйдуллина-Мураттан

5. “Заманча аралашу чаралары” дигән темага 14-15 жөмлөдән торган бәйләнешле текст төзеп языгыз. (15 балл)

**Татар телендә гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2021-2022 нче уку елы
9 нчы сыйныф**

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 43

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Татар телендә ничә сузык аваз бар? (1 балл)

- а) 12
- ә) 9
- б) 6
- в) 5

2. Трифтонг булган сүзне билгеләгез. (1 балл)

- а) йолдыз
- ә) *тау*
- б) *яулык*
- в) *бабай*

3. Саңгырау тартыклар гына булган сүзне билгеләгез. (1 балл)

- а) якты
- ә) хәреф
- б) болын
- в) чәчәк

4. Мәкальнең дәвамын билгеләгез. (1 балл)

Бу көнгә эшен иртәгә калдырган кешенең

- а) бер кат эшләп күрсәт.
- ә) кыю эшкә йөрәк бар.
- б) эше һич бетмәс.
- в) бетерә бел.

5. Йомык тартыкларны билгеләгез. (1 балл)

- а) [т]
- ә) [н]
- б) [г]

в) [Ғ]

6. Мәкальдән ярымйомык тартықлар ғына булган сүзне табып язығыз.

(1 балл)

Аннан-моннан эшләсәң, яңадан эшләрсәң.

7. Ирен-ирен тартыгын билгеләгез. **(1 балл)**

а) [М]

ә) [К]

б) [В]

в) [Й]

8. Тулы редукция күзәтелгән сүзне билгеләгез. **(1 балл)**

а) сеңел

ә) авыру

б) борыны

в) холкы

9. *кашыгаяк* сүзенең әдәби телдәге синонимын билгеләгез. **(1 балл)**

а) аяк

ә) савыт-саба

б) кашык

в) бөжәк

10. Архаизмны билгеләгез. **(1 балл)**

а) солтан

ә) чабата

б) сала

в) алпавыт

II. Теоретик бирем. (4 балл)

Неологизмнар турында языгыз (нинди сүзләр, ни өчен барлыкка киләләр һ. б.). 5-6 мисал китерегез (**4 балл: 1 балл кагыйдә өчен, 0,5 әр балл мисалларга**)

III. Гамәли-ижади бирем. (29 балл)

Туган телемә

Асыл сүзләремне, туган телем,

Биреп торчы миңа азга гына.

Бөтенләйгә түгел – вакытлыча,

Тик житәрлек гомер азагыма.

Синнән алган һәрбер сүземне мин

Күз карасы кебек саклар идем.

Ул сүзләремнең затлыларын сайлап,

Дога итеп кенә ятлар идем.

Ул сүзләрем жырларга әйләнгәч,

Мин кайтарып сиңа бирәчәкмен.

Исраф булмас ул сүзләрем миндә,

Жыры булыр алар киләчәкнең.

Әйтә алмыйм әле: ул сүзләрдән

Аз булса да дөнья үзгәрерме?

Тик югалтмам, туган телем, синнән

Алып торган асыл сүзләремне.

Р. Миңнуллин

1. **затлы** сүзенә фонетик һәм лексик анализ ясагыз. (**10 балл**)

2. Тексттан фразеологизмны табып, мәгънәсен аңлатыгыз. (**2 балл**)

3. *Сүзләрем, бирәчәкмен, асыл* сүзләренә морфологик анализ ясагыз. (6 балл)

4. *Исраф булмас* сүзенә синонимын языгыз. (1 балл)

5. “*Туган телемдәге асыл сүзләр*” темасына 10 жөмләдән торган бәйләнешле текст төзеп языгыз. (10 балл)

**Татар телендә гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2021-2022 нче уку елы
10 нчы сыйныф**

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 63

I. Гамәли бирем (37 балл)

Кемдер мактый язны, кемдер гашыйк жәйгә, өченчеләр ярата көзне.

Ә кыш үзенчә, башкача ямьле. Холкы да үзгәрүчән. Бер карауда – чытлы кыз ул. Кояш нурлары астында энже кар бөртекләрен жемелдәтә-жемелдәтә, көзгеләрдән карап керфекләрен ап-ак итеп буяп куя. Кардан такыялар үрә дә агач-кызыкайларның башларына тезеп куя. Ап-ак төстәге сырлап үрелгән, дөньяда бер модельер да тегә алмаган, күлмәкләр белән матурлый ул аларны. Хәйран гына чибәрләнә дә, шунда ук күз тиеп куя үзенә.

Киреләнә башлый. Сызгыра-сызгыра жил дустан чакыра. Йомшак кына яткан урыныннан йолкып уята да, өрдәрәп кар бөртекләрен әллә кайларга алып китә, күрмәгәннәрен күрсәтә. Кышкы “жәяүле буран” уены башлана. Чаптыра-чаптыра жил карны: таулар ясый, юлларны каплай. Жһаннны кар тигезли.

1. Тексттан басым соңгы ижеккә төшмәгән сүзләренә күчәрәп языгыз. (6 балл)

2. Тексттан күтәрелмә дифтонглар кәргән 5 сүз күчәрәп языгыз. (5 балл)

3. Тексттан төшерелмә дифтонглар кергән 5 сүз күчереп языгыз. (5 балл)
4. Тексттан сингармонизм законына буйсынмаган сүзләрне күчереп языгыз. (4 балл)
5. *Төс* сүзеннән яңа сүзләр ясап языгыз. (3 балл)
6. *Дөнья* сүзенең мәгънэләрен языгыз. (6 балл)
7. “*Жәяүле буран*” сүзтезмәсенең мәгънәсен аңлатып языгыз. (1 балл)
8. Жөмлә кисәкләренең асларына сызыгыз, аларның кайсы сүз төркеме белән белдерелүләрен языгыз. Жөмлә төрен билгеләгез. (6 балл: һәр жөмлә кисәген билгеләүгә – 0, 5 б., жөмлә төрен билгеләгәнгә – 1,5 б.)
Кемдер мактый язны, кемдер гашыйк жәйгә, өченчеләр ярата көзне.
9. *Кардан такыялар үрә дә агач-кызыккайларның башларына тезеп куя* жөмләсенең төрен билгеләгез. (1 балл)

II. Теоретик бирем. (6 балл)

Татар теленең диалектларын, аларга хас үзенчәлекләрне языгыз. Һәр диалектка хас булган диалекталь сүзләргә бишәр мисал китерегез.

III. Ижади бирем. (20 балл)

“*Модельер булам эле*” темасына 15-20 жөмләдән торган текст төзеп языгыз. Текстызда иярченле һәм тезмә кушма жөмләләр дә кулланыгыз (икешәрне). (20 балл)

**Татар телендә гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2021-2022 нче уку елы
11 нче сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 60**

II. Гамәли бирем (29 балл)

Салихны «Мөхәммәдия» мәдрәсәсенә биргәннәр иде, ул бик тырышып шунда белем эстәде. Бу атаклы мәдрәсәдә Кәрим Тинчурин, Фатих Әмирхан кебек асыл затларның укып чыгуын белгәч, горуурлыктан малайның башы күккә тиде. Алар бит икесе дә Салих яшәгән өйдә, дәрәсрәге, икенче жәнәсе Шиһаб Әхмәров йортында бик еш кунак булалар. Театр, әдәбият-сәнгать турында озаклап гәпләшәләр, уен-көлкеле сүзләр чыктымы, шаулатып көләләр. Ике Габдулла – Кәриев белән Тукай – йөзек кашыдай, мәжлес күрке. Салих һәммәсен игътибар белән тыңларга тырыша. Шушындый мөхтәрәм кунаклар барында үзеңне «зур кеше» шикелләрәк хис итми кара син!

Рашат Низамидан

10. Сүзләрнең синонимнарын языгыз:

белем эстәде, (мәжлес) күрке, мөхтәрәм, гәпләшәләр, атаклы. (5 балл)

11. *Жизни* сүзе нинди туганлык мөнәсәбәтен белдерә? (2 балл)

12. Тексттан 5 алмашлык күчәрәп языгыз, төркемчәләрен билгеләгез. (5 балл)

13. Затланышсыз фигыльләрен күчәрәп языгыз, төркемчәләрен билгеләгез. (5 балл: һәр дәрәс җавапка 0,5 б)

14. *Бер башка үсү* фразеологизмының мәгънәсен аңлатып языгыз. (1 балл)

15. Салихны «Мөхәммәдия» мәдрәсәсенә биргәннәр иде, ул бик тырышып шунда белем эстәде. жөмләсенә синтаксик анализ ясагыз. (5 балл)

16. Бу атаклы мәдрәсәдә Кәрим Тинчурин, Фатих Әмирхан кебек асыл затларның укып чыгуын белгәч, горуурлыктан малайның башы күккә тиде жөмләсенә төрен, компонентларның чикләрен, бәйләүче чараны билгеләгез. Жөмләнең схемасын сызыгыз. (3 балл)

17. Сүзләргә морфологик анализ ясагыз. (3 балл)

Гәпләшәләр, кашыдай, уен-көлке

II. Теоретик бирем. (6 балл)

Жөмләнең баш кисәкләре турында, аларның кайсы сүз төркемнәре белән белдерлүләрен аңлатыр языгыз. Өч гади жөмлә мисалында аңлатыгыз.

III. Ижади бирем. (25 балл)

Тукай терелгән, ди. һәм сезгә аның белән очрашу мөмкинлегенә бирелгән икән. Шуң кыска гына вакыт эчендә бөек шагыйрәбезгә нәрсә турында сөйләр, аңарга нинди сораулар бирер идең?

“Тукай белән очрашу” темасына 20-25 жөмләдән торган текст төзеп языгыз.